

Моніторинг розвитку підприємницької діяльності українських закладів вищої освіти в науковій сфері

Олеся Тоцька

Totska.Olesia@vnu.edu.ua

професор кафедри менеджменту,

*Волинський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк,
Україна)*

АНОТАЦІЯ

Одним із основних видів діяльності українських закладів вищої освіти (ЗВО) є наукова. Державні ЗВО можуть надавати платні послуги, зокрема у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Метою цієї статті є провести моніторинг розвитку підприємницької діяльності українських ЗВО у науковій сфері на основі даних про обсяги надходжень до спеціального фонду за результатами наукової діяльності за 2018–2020 рр. та сформулювати пропозиції щодо стимулювання такої діяльності. У ході дослідження застосовано метод АВС-аналізу для поетапного (2018, 2019, 2020 рр.) розподілу ЗВО України на три групи: А – ЗВО з великим обсягом надходжень від наукової діяльності (близько 80 % у загальній сумі); В – ЗВО з середнім рівнем комерціалізації результатів наукової діяльності (близько 15 %); С – ЗВО з невеликим або відсутнім обсягом надходжень коштів від наукової діяльності (близько 5 %). Виявлено, що в аналізованому періоді спостерігалось поступове підвищення результатів підприємницької діяльності у науковій сфері 138 державних українських ЗВО: надходження ЗВО спочатку збільшилися від 363,688 млн грн у 2018 р. до 378,522 млн грн у 2019 р., а потім до 460,455 млн грн у 2020 р. Зауважено, що вагому частку цих доходів (≈ 79 –80 %) становили надходження приблизно п'ятої частини ЗВО: 19,57 % у 2018 р., 18,84 % у 2019 р. і 23,19 % у 2020 р. Найбільш близьким до справдження принципу Парето 20/80, був 2018 р., коли співвідношення показників ЗВО і їхніх надходжень склало 20/79. Виявлено, що в 2018–2020 рр. 99 ЗВО України стабільно попадали в одні й ті ж групи за обсягом надходжень до спеціального фонду від наукової діяльності, 21 ЗВО підвищили свої позиції (як плавно, так і стрибкоподібно), 8 ЗВО – навпаки, знизили, а для 10 ЗВО тенденцій не виявлено. Рекомендовано зовнішнє та внутрішнє стимулювання комерціалізації наукової діяльності у ЗВО України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: підприємницька діяльність, наукова сфера, заклади вищої освіти України, АВС-аналіз, принцип Парето, моніторинг

Отримано : 12/01/2024

Переглянуто: 24/01/2024

Прийнято : 25/01/2024

1. Вступ. Одним із основних завдань для українських університетів, академій, інститутів є провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі (Законодавство України, 2023а). Згідно постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМУ), заклади вищої освіти (далі – ЗВО), що належать до державної і комунальної форми власності, можуть надавати платні послуги, зокрема у сфері наукової та науково-технічної діяльності (Законодавство України, 2023b).

Основна мотивація до здійснення послуг на платній основі – збільшення надходжень коштів на рахунки ЗВО. Однак КМУ задекларував додатковий стимул у сфері комерціалізації результатів наукової діяльності ЗВО: розподіл видатків держбюджету на вищу освіту між ЗВО з урахуванням показника їх наукової діяльності (Законодавство України, 2024). Він визначається залежно від обсягу надходжень коштів до спеціального фонду за результатами наукових та науково-технічних робіт за проектами міжнародного співробітництва, господарськими договорами та результатами надання наукових послуг на одного науково-педагогічного працівника за основним місцем роботи у середньому за три попередні календарні роки.

2. Огляд літератури. Підприємницьку діяльність українських ЗВО та фінансування їх наукової діяльності досліджувала низка науковців: виокремлено причини формування підприємницького університету (Воронкова та Гурова, 2018); окреслено перспективи створення та розвитку підприємницьких університетів в Україні (Дуріхіна, 2021); здійснено верифікацію принципу Парето для доходів від наукової діяльності ЗВО України за 2016–2018 рр. (Слав'юк і Тоцька, 2021); визначено сучасний стан фінансування наукової діяльності в Україні (Старостіна й ін., 2018); вивчено фінансові аспекти наукової діяльності ЗВО в регіонах України та здійснено стратегування комерціалізації її результатів (Тоцька, 2022); досліджено фінансування наукової роботи в аграрних університетах України (Тоцька, 2023); виявлено статистичні хвилі бюджетного фінансування освіти і науки в Україні (Тоцька, 2011). Не зважаючи на значну кількість досліджень різноманітних аспектів підприємницької діяльності українських ЗВО та фінансування їх наукової діяльності, з появою нових статистичних даних виникає необхідність їх детального аналізу та моніторингу.

3. Методологія. Метою цієї статті є провести моніторинг розвитку підприємницької діяльності українських ЗВО у науковій сфері на основі даних про обсяги надходжень до спеціального фонду за результатами

наукової діяльності за 2018–2020 рр. та сформувані пропозиції щодо стимулювання такої діяльності. У ході дослідження використано дані Міністерства освіти і науки (далі – МОН) України щодо результатів моделювання формули розподілу видатків за статтею «Підготовка кадрів ЗВО та забезпечення діяльності їх баз практики» на 2022 рік (МОН України, 2024). Застосовано метод АВС-аналізу для поетапного (2018, 2019, 2020 рр.) розподілу ЗВО України на три групи:

А – ЗВО з великим обсягом надходжень від наукової діяльності (близько 80 % у загальній сумі);

В – ЗВО з середнім рівнем комерціалізації результатів наукової діяльності (близько 15 %);

С – ЗВО з невеликим або відсутнім обсягом надходжень коштів від наукової діяльності (близько 5 %).

Основою АВС-аналізу є принцип Парето 20/80, згідно з яким 20 % причин призводять до 80 % наслідків.

Зауважимо, що метод АВС-аналізу було використано для діагностики вступної кампанії університету (Тоцька, 2017, 2018а, 2018б), ранжування ЗВО за кількістю переможців Всеукраїнської студентської олімпіади (Тоцька, 2020).

4. Результати. Моніторинг розвитку підприємницької діяльності українських ЗВО у науковій сфері проведемо на основі даних про обсяги надходжень до спеціального фонду за результатами наукової діяльності за 2018–2020 рр., оскільки новіших даних МОН України поки не оприлюднило. Отримані результати проведеного АВС-аналізу відобразимо в **Таблиці 1**. Задля економії місця проміжні показники у ній не відображено.

Таблиця 1. Розподіл ЗВО України за надходженнями до спеціального фонду від наукової діяльності (Сформовано автором на основі даних МОН України (МОН України, 2024))

	Найменування ЗВО	Обсяг надходжень у 2018 р., грн	Група АВС	Обсяг надходжень у 2019 р., грн	Група АВС	Обсяг надходжень у 2020 р., грн	Група АВС
1	НТУ України «Київський політехнічний ін-т ім. Ігоря Сікорського»	35 189 216	А	39 701 580	А	50 177 647	А
2	НУ «Львівська політехніка»	33 260 234	А	25 300 562	А	43 409 356	А
3	Сумський ДУ	23 283 130	А	17 474 388	А	31 878 571	А
4	Придніпровська державна академія будівництва та архітектури	18 111 469	А	13 776 467	А	7 830 948	А
5	Український ДУ науки і технологій	13 887 615	А	14 871 412	А	9 470 974	А
6	Львівський НУ ім. Івана Франка	13 490 826	А	9 666 023	А	17 418 344	А
7	НТУ «Харківський політехнічний	12 865 129	А	25 045 500	А	5 833 663	А

	інститут»						
8	Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	11 971 643	A	3 596 189	A	9 233 103	A
9	Криворізький НУ	11 731 899	A	14 397 426	A	19 369 436	A
10	НУ «Києво-Могилянська академія»	11 075 909	A	8 922 655	A	12 468 265	A
11	НУ біоресурсів і природокористування України	10 236 852	A	12 913 770	A	9 746 133	A
12	Національний авіаційний університет	9 307 279	A	11 590 986	A	12 005 184	A
13	Харківський НУ ім. В. Н. Каразіна	8 057 881	A	10 856 134	A	8 271 343	A
14	Національний транспортний університет	7 503 126	A	11 691 788	A	12 087 100	A
15	Харківський національний автомобільно-дорожній університет	7 295 944	A	7 551 809	A	6 796 846	A
16	Миколаївський НАУ	6 865 520	A	3 500 676	B	5 398 727	A
17	Івано-Франківський НТУ нафти і газу	6 858 870	A	8 688 061	A	15 665 327	A
18	Київський НУ будівництва і архітектури	6 476 240	A	6 041 741	A	4 820 389	A
19	НУ «Чернігівська політехніка»	5 458 682	A	2 959 072	B	3 270 645	A
20	Київський НУ технологій та дизайну	5 050 491	A	12 333 591	A	10 099 707	A
21	Харківський НУ міського господарства ім. О. М. Бекетова	5 035 137	A	5 058 318	A	5 529 486	A
22	Харківський НУ радіоелектроніки	4 964 957	A	4 393 009	A	15 253 798	A
23	Одеська державна академія будівництва та архітектури	4 422 355	A	7 607 674	A	6 273 289	A
24	Тернопільський НТУ ім. Івана Пулюя	4 015 743	A	820 817	C	845 241	C
25	Український ДУ залізничного транспорту	3 814 255	A	4 146 824	A	3 671 648	A
26	НТУ «Дніпровська політехніка»	3 715 545	A	4 433 366	A	7 495 446	A
27	Луцький НТУ	3 644 017	A	1 751 047	B	2 624 964	B
28	Сумський НАУ	3 376 324	B	2 306 946	B	2 831 641	B
29	Одеський НУ ім. І. І. Мечникова	3 352 827	B	12 728 180	A	5 441 681	A
30	НУ водного господарства та природокористування	3 214 641	B	4 272 572	A	2 197 783	B
31	Дніпровський державний аграрно-економічний університет	3 056 548	B	2 476 095	B	3 239 140	B
32	Волинський НУ ім. Лесі Українки	3 013 947	B	2 359 147	B	4 825 314	A
33	Подільський ДУ	2 319 919	B	2 396 582	B	3 506 927	A
34	Приазовський ДТУ	2 229 989	B	2 877 828	B	2 501 633	B
35	НУ «Острозька академія»	2 221 324	B	595 333	C	2 244 206	B
36	Прикарпатський НУ ім. Василя Стефаника	2 185 900	B	1 781 000	B	8 797 051	A
37	НУ «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»	2 153 387	B	3 616 048	A	2 646 319	B
38	Кременчуцький НУ ім. Михайла Остроградського	1 844 091	B	769 629	C	1 416 529	B
39	ДУ інтелектуальних технологій і зв'язку	1 830 933	B	2 588 305	B	1 080 671	C

40	НУ «Запорізька політехніка»	1 828 312	В	1 432 040	В	1 086 311	В
41	Дніпровський НУ ім. Олеся Гончара	1 803 351	В	3 447 223	В	1 744 418	В
42	Вінницький НТУ	1 707 192	В	2 644 489	В	1 150 137	В
43	Маріупольський ДУ	1 696 191	В	1 522 658	В	1 248 670	В
44	Чорноморський НУ ім. Петра Могили	1 640 995	В	2 509 399	В	2 085 348	В
45	Запорізький НУ	1 603 567	В	2 709 798	В	693 539	С
46	Український державний хіміко-технологічний університет	1 584 786	В	2 751 931	В	4 143 506	А
47	Харківський НУ будівництва та архітектури	1 554 770	В	945 757	В	951 239	С
48	Одеська національна академія харчових технологій	1 524 104	В	749 916	С	1 627 147	В
49	Одеський національний морський університет	1 479 942	В	1 091 313	В	714 148	С
50	Ужгородський НУ	1 454 246	В	1 010 114	В	1 908 098	В
51	Університет банківської справи	1 384 918	В	2 146 119	В	1 850 718	В
52	Чернівецький НУ ім. Юрія Федьковича	1 237 356	В	442 552	С	557 764	С
53	Національний лісотехнічний університет України	1 079 874	В	1 361 394	В	3 554 885	А
54	Хмельницький НУ	1 036 475	В	1 078 589	В	1 215 563	В
55	Західноукраїнський НУ	971 567	В	1 163 258	В	1 516 484	В
56	НУ харчових технологій	945 112	В	567 221	С	826 129	С
57	Державний ТЕУ	920 781	В	1 297 143	В	1 159 750	В
58	Донбаська національна академія будівництва і архітектури	884 457	В	913 469	В	2 004 841	В
59	Львівський НАУ	816 831	С	267 588	С	636 397	С
60	Вінницький ДПУ ім. Михайла Коцюбинського	809 000	С	40 000	С	63 960	С
61	Харківський НЕУ ім. Семена Кузнеця	789 218	С	373 000	С	610 215	С
62	Вінницький НАУ	782 000	С	648 658	С	4 400 240	А
63	Дніпровський ДТУ	774 148	С	1 092 622	В	879 413	С
64	Черкаський НУ ім. Богдана Хмельницького	766 507	С	1 078 156	В	1 984 848	В
65	Центральноукраїнський ДУ ім. Володимира Винниченка	745 437	С	634 125	С	28 000	С
66	Державний біотехнологічний університет	729 186	С	800 900	С	973 600	С
67	ДУ «Одеська політехніка»	688 093	С	505 885	С	2 883 991	В
68	НУ фізичного виховання і спорту України	684 635	С	774 458	С	224 907	С
69	НПУ ім. М. П. Драгоманова	682 713	С	244 277	С	588 732	С
70	Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого	681 917	С	1 080 888	В	983 583	С
71	Одеський державний екологічний університет	607 941	С	594 491	С	352 094	С
72	ДУ «Житомирська політехніка»	607 187	С	1 581 437	В	2 890 818	В
73	Українська інженерно-педагогічна академія	596 479	С	555 818	С	560 252	С
74	НУ кораблебудування ім. адмірала Макарова	591 091	С	1 032 677	В	647 754	С
75	Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка	550 844	С	588 282	С	3 236 612	В
76	Таврійський державний	531 489	С	383 772	С	926 752	С

	агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного						
77	Центральноукраїнський НТУ	521 500	С	473 300	С	106 177	С
78	НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка	425 000	С	571 917	С	423 934	С
79	Мелітопольський ДПУ ім. Богдана Хмельницького	381 002	С	83 333	С	1 620 957	В
80	Херсонський державний аграрно-економічний університет	371 537	С	477 500	С	447 583	С
81	Білоцерківський НАУ	362 355	С	869 475	С	1 881 500	В
82	Уманський НУ садівництва	360 255	С	335 745	С	415 101	С
83	Державний заклад «Луганський НУ ім. Тараса Шевченка»	324 100	С	34	С	105 296	С
84	Тернопільський НПУ ім. Володимира Гнатюка	313 268	С	110 417	С	2 558 279	В
85	Східноукраїнський НУ ім. Володимира Даля	310 333	С	602 667	С	369 550	С
86	Полтавський ДАУ	234 855	С	434 425	С	1 451 745	В
87	Сумський ДПУ ім. А. С. Макаренка	234 554	С	181 371	С	311 864	С
88	Одеський НЕУ	231 500	С	555 001	С	315 784	С
89	Херсонський ДУ	226 283	С	734 499	С	647 253	С
90	НУ «Одеська морська академія»	178 253	С	419 797	С	1 851 897	В
91	Криворізький ДПУ	175 000	С	0	С	115 310	С
92	Донбаська державна машинобудівна академія	171 621	С	409 016	С	321 289	С
93	Донбаський ДПУ	156 270	С	7 170	С	4 040	С
94	Харківський НПУ ім. Г. С. Сковороди	152 459	С	35 700	С	9 962	С
95	ДУ телекомунікацій	142 478	С	179 389	С	126 936	С
96	Донецький НУ економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського	141 062	С	199 000	С	369 644	С
97	Житомирський ДУ ім. Івана Франка	126 291	С	9 167	С	455 055	С
98	Київський НЕУ ім. Вадима Гетьмана	114 167	С	155 610	С	333 675	С
99	Університет Григорія Сковороди в Переяславі	111 000	С	0	С	220 000	С
100	Донецький НУ ім. Василя Стуса	104 000	С	0	С	51 000	С
101	ДУ інфраструктури та технологій	98 800	С	195 834	С	567 340	С
102	Поліський НУ	94 900	С	210 000	С	679 575	С
103	Донецький НТУ	82 500	С	347 200	С	441 400	С
104	Херсонська державна морська академія	79 933	С	150 000	С	684 621	С
105	Херсонський НТУ	73 500	С	161 917	С	1 086 851	В
106	Ніжинський ДУ ім. Миколи Гоголя	67 062	С	25 750	С	2 000 750	В
107	Черкаський державний технологічний університет	60 000	С	36 000	С	66 667	С
108	ВП НУ біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»	46 224	С	197 447	С	0	С
109	Українська академія друкарства	42 500	С	0	С	287 750	С
110	Бердянський ДПУ	11 000	С	0	С	73 487	С
111	Київський НУ культури і	0	С	0	С	0	С

	мистецтв						
112	Уманський ДПУ ім. Павла Тичини	0	С	0	С	28 458	С
113	Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького	0	С	0	С	170 990	С
114	Рівненський державний гуманітарний університет	0	С	0	С	0	С
115	НУ «Одеська юридична академія»	0	С	4 000	С	2 924 202	В
116	Львівський ДУ фізичної культури ім. Івана Боберського	0	С	0	С	0	С
117	Кам'янець-Подільський НУ ім. Івана Огієнка	0	С	0	С	25 000	С
118	Полтавський НПУ ім. В. Г. Короленка	0	С	338 371	С	871 152	С
119	Південноукраїнський НПУ ім. К. Д. Ушинського	0	С	0	С	220 337	С
120	Льотна академія Національного авіаційного університету	0	С	0	С	0	С
121	Харківська державна академія фізичної культури	0	С	0	С	0	С
122	Київський національний лінгвістичний університет	0	С	0	С	0	С
123	Глухівський НПУ ім. Олександра Довженка	0	С	33 333	С	91 683	С
124	Таврійський НУ ім. В. І. Вернадського	0	С	0	С	0	С
125	Університет митної справи та фінансів	0	С	0	С	0	С
126	Миколаївський НУ ім. В. О. Суходольського	0	С	57 000	С	835 880	С
127	Одеський ДАУ	0	С	0	С	135 833	С
128	Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту	0	С	0	С	0	С
129	Мукачівський ДУ	0	С	0	С	50 901	С
130	Горлівський інститут іноземних мов Державного ВНЗ «Донбаський ДПУ»	0	С	0	С	1 859 586	В
131	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	0	С	0	С	2 012 978	В
132	Луганський НАУ	0	С	0	С	0	С
133	ДУ економіки і технологій	0	С	0	С	0	С
134	ВП НУ біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»	0	С	0	С	240 000	С
135	Вінницький ТЕІ Державного ТЕУ	0	С	0	С	0	С
136	Азовський морський інститут НУ «Одеська морська академія»	0	С	0	С	0	С
137	Чернівецький ТЕІ Державного ТЕУ	0	С	0	С	0	С
138	Ужгородський ТЕІ Державного ТЕУ	0	С	0	С	0	С

Примітка: ТЕІ – торговельно-економічний інститут, НАУ – національний аграрний університет, НЕУ – національний економічний університет, НПУ – національний педагогічний університет, НТУ – національний технічний

університет, НУ – національний університет, ДАУ – державний аграрний університет, ДПУ – державний педагогічний університет, ВП – відокремлений підрозділ, ДТУ – державний технічний університет, ДУ – державний університет, ТЕУ – торговельно-економічний університет

Зауважимо, що офіційний курс української гривні (середній за період) в аналізованому періоді був таким:

2018 рік: 100 доларів США = 2 720,05 грн;

2019 рік: 100 доларів США = 2 584,56 грн;

2020 рік: 1 долар США = 26,96 грн (Національний банк України, 2024).

Як бачимо, за даними 2018 р., до групи А увійшло 27 ЗВО України, які за результатами наукової діяльності заробили від 3,644 до 35,189 млн грн. Трійка ЗВО-лідерів із рівнем надходжень понад 23 млн грн виглядає таким чином:

1) НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;

2) НУ «Львівська політехніка»;

3) Сумський державний університет.

Зауважимо, що накопичена частка доходів 27 ЗВО у групі А в загальній сумі склала 79,08 %.

Група В включала 31 ЗВО України з обсягом надходжень до спеціального фонду за результатами наукових і науково-технічних робіт від 0,884 до 3,376 млн грн. Їх внесок у загальну суму доходів склав 15,71%. Різниця між нижньою позицією надходжень у групі А (3,644 млн грн) і верхньою у групі В (3,376 млн грн) склала 268 тис. грн.

До групи С увійшли решта 80 ЗВО України, в яких доходи від наукової діяльності не перевищували 817 тис. грн або були відсутні. Частка надходжень ЗВО цієї групи у загальній сумі становила 5,21%. Різниця між нижньою позицією доходів у групі В (884 тис. грн) і верхньою у групі С (817 тис. грн) склала приблизно 68 тис. грн.

Результуючі показники АВС-аналізу за 2018 р. за окремими групами ЗВО показано на **Рис. 1**.

Група ЗВО	Кількість ЗВО	Частка ЗВО, %	Обсяг надходжень у 2018 р., млн грн	Частка надходжень, %
А	27	19,57	287,590	79,08
В	31	22,46	57,138	15,71
С	80	57,97	18,960	5,21
Разом	138	100,00	363,688	100,00

Рисунок 1. Результуючі показники АВС-аналізу ЗВО України за надходженнями до спеціального фонду від наукової діяльності в 2018 р. (Побудовано автором на основі Таблиці 1)

Отже, в 2018 р. приблизно 20 % українських ЗВО забезпечили 79 % загальних надходжень до спеціального фонду від наукової діяльності. Розкид зароблених ЗВО сум коливався від 11 тис. грн до 35,189 млн грн, а співвідношення між цими сумами склало 3 199 разів. Окрім того, 28 ЗВО (20,29 %) не надали в аналізованому періоді платних наукових послуг.

За даними 2019 р., до групи А увійшло на один ЗВО менше, ніж у попередній період – 26. За результатами своєї наукової діяльності вони заробили від 3,596 до 39,702 млн грн. Трійка ЗВО-лідерів із рівнем надходжень понад 25 млн грн дещо змінилась: до НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та НУ «Львівська політехніка» приєднався НТУ «Харківський політехнічний інститут». Зауважимо, що накопичена частка доходів 26 ЗВО цієї групи в загальній сумі склала 79,43 %.

Група В включала стільки ж ЗВО, як і в попередній період – 31. Обсяг їх надходжень до спеціального фонду за результатами наукових і науково-технічних робіт становив від 0,913 до 3,501 млн грн. Їх внесок у загальну суму доходів склав 15,56 %. Різниця між нижньою позицією надходжень у групі А (3,596 млн грн) і верхньою у групі В (3,501 млн грн) склала приблизно 96 тис. грн.

До групи С увійшли решта 81 ЗВО України, в яких доходи від наукової діяльності не перевищували 870 тис. грн або були відсутні. Частка надходжень ЗВО цієї групи у загальній сумі становила 5,01 %. Різниця між нижньою позицією доходів у групі В (913 тис. грн) і верхньою у групі С (869 тис. грн) склала 44 тис. грн.

Результуючі показники АВС-аналізу за 2019 р. за окремими групами ЗВО показано на **Рис. 2.**

Група ЗВО	Кількість ЗВО	Частка ЗВО, %	Обсяг надходжень у 2019 р., млн грн	Частка надходжень, %
А	26	18,84	300,676	79,43
В	31	22,46	58,887	15,56
С	81	58,70	18,958	5,01
Разом	138	100,00	378,522	100,00

Рисунок 2. Результуючі показники АВС-аналізу ЗВО України за

надходженнями до спеціального фонду від наукової діяльності в 2019 р. (Побудовано автором на основі Таблиці 1)

Отже, в 2019 р. приблизно 19 % українських ЗВО забезпечили 79 % загальних надходжень до спеціального фонду від наукової діяльності. Розкид зароблених ЗВО сум коливався від 34 грн до 39,702 млн грн, а співвідношення між цими сумами склало 1 167 701 раз. 29 ЗВО (21,01 %) не надали в 2019 р. платних наукових послуг.

За даними 2020 р., до групи А увійшло більше ЗВО, ніж у попередні роки, – 32. За результатами своєї наукової діяльності вони заробили від 3,271 до 50,178 млн грн. Трійка ЗВО-лідерів із рівнем надходжень понад 31 млн грн була така ж як у 2018 р.: НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», НУ «Львівська політехніка», Сумський державний університет. Зауважимо, що накопичена частка доходів 32 ЗВО цієї групи в загальній сумі склала 79,95 %.

Група В включала 34 ЗВО, обсяг надходжень яких до спеціального фонду за результатами наукових і науково-технічних робіт становив від 1,086 до 3,239 млн грн. Їх внесок у загальну суму доходів склав 14,89 %. Різниця між нижньою позицією надходжень у групі А (3,271 млн грн) і верхньою у групі В (3,239 млн грн) склала 32 тис. грн.

До групи С увійшли решта 72 ЗВО України, в яких доходи від наукової діяльності не перевищували 1,081 млн грн або були відсутні. Частка надходжень ЗВО цієї групи у загальній сумі становила 5,16 %. Різниця між нижньою позицією доходів у групі В (1,086 млн грн) і верхньою у групі С (1,081 млн грн) склала приблизно 6 тис. грн.

Результуючі показники АВС-аналізу за 2020 р. за окремими групами ЗВО показано на **Рис. 3**.

Група ЗВО	Кількість ЗВО	Частка ЗВО, %	Обсяг надходжень у 2020 р., млн грн	Частка надходжень, %
А	32	23,19	368,145	79,95
В	34	24,64	68,545	14,89
С	72	52,17	23,765	5,16
Разом	138	100,00	460,455	100,00

Рисунок 3. Результуючі показники АВС-аналізу ЗВО України за надходженнями до спеціального фонду від наукової діяльності в 2020 р. (Побудовано автором на основі Таблиці 1)

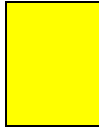
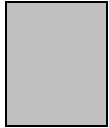
Отже, в 2020 р. 23 % українських ЗВО забезпечили майже 80 % загальних надходжень до спеціального фонду від наукової діяльності. Розкид зароблених ЗВО сум коливався від 4 тис. грн до 50,178 млн грн, а співвідношення між цими сумами склало 12 420 разів. 16 ЗВО (11,59 %) не надали в аналізованому періоді платних наукових послуг. Зауважимо, що ця кількість значно зменшилася, порівняно з попередніми роками.

Як видно з **Таблиці 1**, у 2018–2020 рр. 99 ЗВО України стабільно попадали в одні й ті ж групи за обсягом надходжень до спеціального фонду від наукової діяльності, 21 ЗВО підвищили свої позиції (як плавно, так і стрибкоподібно), 8 ЗВО – навпаки, знизили, а для 10 ЗВО тенденцій не виявлено. Детально це показано на **Рис. 4–5**. Зауважимо, ЗВО із послідовним підвищенням (група С → група В → група А) та послідовним зниженням (група А → група В → група С) позиції не виявлено.

Плавне підвищення позиції	група В → група А: 6 ЗВО	→	Одеський НУ ім. І. І. Мечникова, Волинський НУ ім. Лесі Українки, Подільський ДУ, Прикарпатський НУ ім. Василя Стефаника, Український державний хіміко-технологічний університет, Національний лісотехнічний університет України.
	група С → група В: 14 ЗВО	→	Черкаський НУ ім. Богдана Хмельницького, ДУ «Одеська політехніка», ДУ «Житомирська політехніка», Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка, Мелітопольський ДПУ ім. Богдана Хмельницького, Білоцерківський НАУ, Тернопільський НПУ ім. Володимира Гнатюка, Полтавський ДАУ, НУ «Одеська морська академія», Херсонський НТУ, Ніжинський ДУ ім. Миколи Гоголя, НУ «Одеська юридична академія», Горлівський інститут іноземних мов Державного ВНЗ «Донбаський ДПУ», Ізмаїльський державний гуманітарний університет.
Стрибко-подібне підвищення позиції	група С → група А: 1 ЗВО	→	Вінницький НАУ.
Плавне зниження позиції	група А → група В: 1 ЗВО	→	Луцький НТУ.
	група В → група С: 6 ЗВО	→	ДУ інтелектуальних технологій і зв'язку, Запорізький НУ, Харківський НУ будівництва та архітектури, Одеський національний морський університет, Чернівецький НУ ім. Юрія Федьковича, НУ харчових технологій.
Стрибко-подібне зниження позиції	група А → група С: 1 ЗВО	→	Тернопільський НТУ ім. Івана Пулюя.
Відсутня тенденція	10 ЗВО	→	Миколаївський НАУ, НУ «Чернігівська політехніка», НУ водного господарства та природокористування, НУ «Острозька академія», НУ «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка», Кременчуцький НУ ім. Михайла Остроградського, Одеська національна академія харчових технологій, Дніпровський ДТУ, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, НУ кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Рисунок 4. ЗВО України зі змінною позицією в 2018–2020 рр. за надходженнями до спеціального фонду від наукової діяльності (Побудовано автором на основі Таблиці 1)

Ста- більна пози- ція	гру- па А: 23 ЗВО	<p>НТУ України «Київський політехнічний ін-т ім. Ігоря Сікорського», НУ «Львівська політехніка», Сумський ДУ, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, Український ДУ науки і технологій, Львівський НУ ім. Івана Франка, НТУ «Харківський політехнічний інститут», Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Криворізький НУ, НУ «Києво-Могилянська академія», НУ біоресурсів і природокористування України, Національний авіаційний університет, Харківський НУ ім. В. Н. Каразіна, Національний транспортний університет, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Івано-Франківський НТУ нафти і газу, Київський НУ будівництва і архітектури, Київський НУ технологій та дизайну, Харківський НУ міського господарства ім. О. М. Бекетова, Харківський НУ радіоелектроніки, Одеська державна академія будівництва та архітектури, Український ДУ залізничного транспорту, НТУ «Дніпровська політехніка».</p>
	гру- па В: 14 ЗВО	<p>Сумський НАУ, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Приазовський ДТУ, НУ «Запорізька політехніка», Дніпровський НУ ім. Олесея Гончара, Вінницький НТУ, Маріупольський ДУ, Чорноморський НУ ім. Петра Могили, Ужгородський НУ, Університет банківської справи, Хмельницький НУ, Західноукраїнський НУ, Державний ТЕУ, Донбаська національна академія будівництва і архітектури.</p>
	гру- па С: 62 ЗВО	<p>Львівський НАУ, Вінницький ДПУ ім. Михайла Коцюбинського, Харківський НЕУ ім. Семена Кузнеця, Центральноукраїнський ДУ ім. Володимира Винниченка, Державний біотехнологічний університет, НУ фізичного виховання і спорту України, НПУ ім. М. П. Драгоманова, Одеський державний екологічний університет, Українська інженерно-педагогічна академія, Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного, Центральноукраїнський НТУ, НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, Херсонський державний аграрно-економічний університет, Уманський НУ садівництва, Державний заклад «Луганський НУ ім. Тараса Шевченка», Східноукраїнський НУ ім. Володимира Даля, Сумський ДПУ ім. А. С. Макаренка, Одеський НЕУ, Херсонський ДУ, Криворізький ДПУ, Донбаська державна машинобудівна академія, Донбаський ДПУ, Харківський НПУ ім. Г. С. Сковороди, ДУ телекомунікацій, Донецький НУ економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, Житомирський ДУ ім. Івана Франка, Київський НЕУ ім. Вадима Гетьмана, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Донецький НУ ім. Василя Стуса, ДУ інфраструктури та технологій, Поліський НУ, Донецький НТУ, Херсонська державна морська академія, Черкаський державний технологічний університет, ВП НУ біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут», Українська академія друкарства, Бердянський ДПУ, Київський НУ культури і мистецтв, Уманський ДПУ ім. Павла Тичини, Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького, Рівненський державний гуманітарний університет, Львівський ДУ фізичної культури ім. Івана Боберського, Кам'янець-Подільський НУ ім. Івана Огієнка, Полтавський НПУ ім. В. Г. Короленка, Південноукраїнський НПУ ім. К. Д. Ушинського, Льотна академія Національного авіаційного університету, Харківська державна академія фізичної культури, Київський національний лінгвістичний університет, Глухівський НПУ ім. Олександра Довженка, Таврійський НУ ім. В. І. Вернадського, Університет митної справи та фінансів, Миколаївський НУ ім. В. О. Сухомлинського, Одеський ДАУ, Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Мукачівський ДУ, Луганський НАУ, ДУ економіки і технологій, ВП НУ біоресурсів і</p>

природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут», Вінницький ТЕІ Державного ТЕУ, Азовський морський інститут НУ «Одеська морська академія», Чернівецький ТЕІ Державного ТЕУ, Ужгородський ТЕІ Державного ТЕУ.

Рисунок 5. ЗВО України зі стабільною позицією в 2018–2020 рр. за надходженнями до спеціального фонду від наукової діяльності (Побудовано автором на основі Таблиці 1)

5. Висновки. Отже, в аналізованому періоді спостерігалось поступове підвищення результатів підприємницької діяльності у науковій сфері 138 державних українських ЗВО: надходження ЗВО спочатку збільшилися від 363,688 млн грн у 2018 р. до 378,522 млн грн у 2019 р., а потім до 460,455 млн грн у 2020 р. Однак вагому частку цих доходів (≈ 79 – 80 %) становили надходження приблизно п'ятої частини ЗВО: 19,57 % у 2018 р., 18,84 % у 2019 р. і 23,19 % у 2020 р. Найбільш близьким до справдження принципу Парето 20/80, був 2018 р., коли співвідношення показників ЗВО і їхніх надходжень склало 20/79. Далі пропорції почали віддалятися від еталонного значення: 19/79 у 2019 р., 23/80 у 2020 р.

Окрім того, упродовж аналізованого періоду 15 ЗВО взагалі не отримували коштів від наукової діяльності. Це є свідченням невисокої активності українських інститутів, академій та університетів у напрямі комерціалізації результатів наукових і науково-технічних робіт за проектами міжнародного співробітництва, господарськими договорами та результатами надання наукових послуг.

Динаміка групування ЗВО у 2018–2020 рр. була такою: 99 ЗВО України стабільно попадали в одні й ті ж групи за обсягом надходжень до спеціального фонду від наукової діяльності (у групу А – 23 ЗВО, у групу В – 14 ЗВО, у групу С – 62 ЗВО), 21 ЗВО підвищили свої позиції (з групи В у групу А – 6 ЗВО, з групи С у групу В – 14 ЗВО, з групи С у групу А – 1 ЗВО), 8 ЗВО знизили свої позиції (з групи А у групу В – 1 ЗВО, з групи В у групу С – 6 ЗВО, з групи А у групу С – 1 ЗВО), а для 10 ЗВО тенденцій не виявлено.

З огляду на отримані результати, для українських ЗВО доречним буде продовження зовнішнього стимулювання комерціалізації наукової діяльності МОН України, а також внутрішнього – наприклад, рейтингове стимулювання керівництвом ЗВО викладачів до такої діяльності. Окрім того, позитивним буде переймання досвіду ЗВО-лідерів, запозичення міжнародного досвіду, а також формування спеціальних підрозділів ЗВО, які проводитимуть роботу з комерціалізації результатів наукової роботи.

Подальші напрями досліджень вбачаємо у вивченні досвіду українських ЗВО щодо рейтингового стимулювання викладачів до підприємницької діяльності у науковій сфері. Також було б цікаво порівняти отримані дані державних ЗВО з показниками підприємницької діяльності у сфері науки приватних ЗВО України.

Список літератури

- Дуріхіна О. В. Особливості моделі підприємницького університету. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2021. № 3–4. С. 80–85. DOI: 10.31767/nasoa.3-4-2021.09.
- Законодавство України. (2023a). Про вищу освіту: Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII (із змінами). <https://cutt.ly/GQ9oRzN>.
- Законодавство України. (2023b). Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності: Постанова КМУ від 27 серп. 2010 р. № 796 (із змінами). <https://cutt.ly/IQ9uk1c>.
- Законодавство України. (2024). Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності: Постанова КМУ від 24 груд. 2019 р. № 1146 (із змінами). <https://cutt.ly/xQ9mlqZ>.
- Міністерство освіти і науки України. (2024). Результати моделювання формули розподілу видатків за статтю «Підготовка кадрів ЗВО та забезпечення діяльності їх баз практики» на 2022 рік. <https://cutt.ly/qwJOOW7T>.
- Національний банк України. (2024). Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період). <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart>.
- Слав'юк Р. А., Тоцька О. Л. Верифікація принципу Парето для доходів від наукової діяльності закладів вищої освіти України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Економіка»*. 2021. № 21 (49). С. 100–108. DOI: 10.25264/2311-5149-2021-21(49)-100-108.
- Старостіна А. О., Осецький В. Л., Кравченко В. А. Оцінка результатів наукової діяльності в класичних університетах підприємницького типу в умовах євроінтеграції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2018. Вип. 4. С. 35–45. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/199-4/5>.
- Totska O. Statistical waves of the budgetary financing of education and science in Ukraine. *The Annals of the «Ștefan cel Mare» University of Suceava, Fascicle of the Faculty of Economics and Public Administration*. 2011. Vol. 11, no. 2 (14). P. 252–257. <https://cutt.ly/owJOIXwD>.
- Тоцька О. ABC-аналіз бакалаврських освітніх програм Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2017. № 4. С. 114–122. <https://www.echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/45/30>.

- Тоцька О. Л. АВС-аналіз дохідності факультетів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2018. № 14. С. 60–67. https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2019/12/2018_14_060.pdf.
- Тоцька О. Аналіз доходів від магістерських освітніх програм СНУ імені Лесі Українки за допомогою АВС-методу. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2018. № 1. С. 173–180. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-01-173-180>.
- Тоцька О. Л. Управління розвитком вищої освіти України в Європейському освітньому просторі: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 532 с. С. 489–493. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20037>.
- Totska O. L. Financial aspects of scientific activity of higher education institutions in the regions of Ukraine and strategy of commercialization of its results. *Journal of Management & Technology [Revista Gestão & Tecnologia], Special Edition*. 2022. Vol. 22. P. 34–57. DOI: [10.20397/2177-6652/2022.v22i0.2399](https://doi.org/10.20397/2177-6652/2022.v22i0.2399).
- Totska O. Financing of scientific work in agricultural universities of Ukraine. *Scientific Papers. Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development»*. 2023. Vol. 23, Issue 1. P. 829–836. https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_1/Art87.pdf.
- Воронкова Т. Є., Гурова К. Г. Підприємницький університет: інтеграція освіти, науки, бізнесу. *Агросвіт*. 2018. № 21. С. 28–33. DOI: [10.32702/2306&6792.2018.21.28](https://doi.org/10.32702/2306&6792.2018.21.28).